

CZU: 339.923

CORPORAȚIILE CA FORMĂ DE ORGANIZARE A CLUSTERELOR*Margareta PERDELEANU**Universitatea de Stat din Moldova*

Corporațiile sunt o formă de organizare bine stabilită în lume, în Moldova entitățile economice preferând formele mai mici de organizare – fie din cauza condițiilor demografice, fie din cauza dificultății de a conduce corporații, fie din dorința de a se eschiva de la achitarea impozitelor mai mari...

Clusterelor sunt o formă de organizare relativ nouă pentru piața Republicii Moldova, dar una destul de răspândită în țările mai dezvoltate, această formă de organizare ajutând la dezvoltarea domeniilor în care a fost creată, deoarece face legăturile între domeniul R&D, marketing și producție.

Considerăm că s-ar putea de unit aceste două forme de organizare pentru a promova dezvoltarea companiilor mici prin aplicarea ideilor promovate în cercetare și cu forțele companiilor de promovare, această dezvoltare fiind aplicabilă de fapt tuturor celor trei actori enumerați.

Cuvinte-cheie: cluster, corporație, „rechini economici”, clasificarea business-clusterelor, cluster inovative, modele clusteriale, dezvoltarea sectorului IMM.

CORPORATIONS AS FORM OF CLUSTER ORGANIZATION

Corporations are a well-established form of organization in the world, but in our country economic entities prefer smaller forms of organization because of reason like: demographic conditions, the difficulty of managing a corporation or the desire to avoid higher taxes ...

Clusters are a relatively new form of organization for the Moldovan market, but rather widespread in more developed countries, this form of organization helping to develop the areas where they make connections between R&D, marketing and manufacturing.

The idea I'm trying to propose is that it is possible to unite these two forms of organization to promote the development of small companies by using the ideas of research centres and the forces of PR companies, and this development is actually applicable to all three listed entities.

Keywords: cluster, corporation, "economic sharks", classification of business clusters, innovative clusters, cluster models, development of the SME sector.

Introducere

Pentru a putea analiza posibilitatea de dezvoltare a clusterelor, este important, în opinia noastră, inițial să avem definiția lor.

Clusterelor sunt concentrări geografice de instituții și companii interconectate, dintr-un anumit domeniu. Clusterelor cuprind un grup de industrii înrudite și alte entități importante din punctul de vedere al concurenței [1]. Unele clusterelor includ instituții guvernamentale și de alte tipuri (precum universități, agenții de standardizare, furnizori de instruire profesională și patronate) ce asigură instruire specializată, educație, informație, cercetare și suport tehnic.

Dar, clusterelor nu sunt forme juridice; deci, pentru conducerea acestora este nevoie de o formă juridică, care poate fi AO, SRL sau **Corporația**.

Corporația, conform wikipedia, este un sistem de organizare comercială. O corporație este o persoană juridică, căreia statul îi conferă autoritatea legală de a acționa ca un tot, ce poate încheia contracte și poate avea bunuri în proprietate.

Analiza noțiunilor existente despre clusterelor

Michael Porter este considerat astăzi „Spiritus Rector” al politicii economice bazate pe dezvoltarea clusterelor și cel care a formulat următoarea definiție:

Clusterelor sunt concentrări geografice de instituții și companii interconectate, dintr-un anumit domeniu. Clusterelor cuprind un grup de industrii înrudite și alte entități importante din punct de vedere al concurenței. Acestea includ, spre exemplu, furnizori de input-uri specializate, cum ar fi componente, mașini și servicii, sau furnizori de infrastructură specializată. De multe ori, clusterelor se extind în aval către diverse canale de distribuție și clienți și lateral către producători de produse complementare și către industrii înrudite prin calificări,

tehnologii sau input-uri comune. În sfârșit, unele clustere includ instituții guvernamentale și de alte tipuri – precum universități, agenții de standardizare, furnizori de instruire profesională și patronate – ce asigură instruire specializată, educație, informație, cercetare și suport tehnic [2].

Primul economist care a descris, în 1920, clusterele din perspectiva „lanțurilor de furnizori” a fost Alfred Marshall. Analizând aglomerările industriale din Anglia, el a constatat că aceste concentrări geografice de întreprinderi dintr-un anumit sector creează efecte economice pozitive involuntare – așa-numitele externalități:

- efecte asupra forței de muncă: faptul că un număr mare de întreprinderi se alimentează din același bazin de forță de muncă are drept consecință creșterea salariilor, pe de o parte, și specializarea și creșterea nivelului de calificare a acesteia, pe de altă parte;

- efecte privind specializarea furnizorilor: spre a evita concurența, întreprinderile dintr-o aglomerare industrială tind să se specializeze pe un anumit segment al lanțului de creare a valorii adăugate, conducând la creșterea calității produselor și la reducerea costurilor;

- transferul tehnologic: Marshall a constatat că informația și cunoștințele „plutesc prin aer” între întreprinderile existente în cadrul concentrării geografice. Este de fapt definiția transferului tehnologic „avant la lettre” [1].

Ulterior, privind dintr-un alt punct de vedere, acela al geografiei economice, Jane Jacobs (Jacobs, 1969) a evidențiat rolul marilor orașe în dezvoltarea economică, acestea jucând rolul a ceea ce noi astăzi numim „poli urbani de creștere”.

În lucrarea sa *Avantajul competitiv al națiunilor* Michael Porter a demonstrat că pentru a putea explica succesul economic al unei țări sau regiuni nu este suficient a recurge la teoria clasică a factorilor de producție, ci acesta depinde de interacțiunea complexă a unor factori reuniți în ceea ce astăzi numim „Diamantul lui Porter”: cererea, strategia întreprinderii și concurența, factorii de producție, lanțurile de furnizori și integrarea pe orizontală. În altă ordine de idei, inovarea reprezintă astăzi o condiție *sine qua non* a succesului economic și a menținerii pe piață a întreprinderilor [2].

Mult timp și, din păcate, inovarea a fost privită ca un proces liniar: invenție – prototip – testare – producție de serie – piață. Acest model, care atrage prin simplitatea lui, se dovedește astăzi depășit. Inovarea este un proces complex bazat pe interacțiunea actorilor implicați în sistemele inovative. Contribuții esențiale la abordarea sistemică a inovării au adus Lundvall (Lundvall, 1992), Nelson (Nelson, 1993) și, mai recent, Guth (Guth, 2004).

Cooperarea a devenit o tendință în Uniunea Europeană, iar clusterele și rețelele de cooperare sunt considerate „motorul” dezvoltării economice și al inovării. Clusterul este o formă liberă de asociere și reprezintă un cadru propice de dezvoltare a afacerilor, de colaborare între companii, universități, instituții de cercetare, furnizori, clienți și competitori situați în aceeași arie geografică (locală, națională, transnațională). Membrii clusterului pot rezolva împreună probleme privind pregătirea profesională, programe, brand, marketing, tehnologii, inovații, legislație, dezvoltarea resurselor umane etc. Principala caracteristică a clusterelor este organizarea flexibilă, fiecare întreprindere îndeplinind anumite activități în funcție de cerințele pieței și de strategia clusterului.

Principalii actori ai unui cluster sunt:

- întreprinderile producătoare sau prestatoare de servicii;
- universitățile și centrele de cercetare, care desfășoară activități de cercetare în domeniul respectiv, care pot adapta și dezvolta aplicații și inovații cu cerere pe piață și de care pot beneficia firmele din sector;
- autoritățile publice care trebuie să susțină și să reprezinte activitățile și proiectele, să confere forță atât financiară, dar mai ales instituțională, să contribuie la formularea de politici în acord cu ceea ce dorește clusterul să dezvolte și canalizarea/alocarea ulterioară de fonduri publice spre astfel de structuri;
- instituțiile catalizator, intermediari precum camere de comerț, agenții de dezvoltare regională, centre de transfer tehnologic, instituții financiare, firme de consultanță etc.

Clasificarea business-clusterelor

Un **business-cluster** este o concentrație geografică a întreprinderilor interconectate, a furnizorilor și a instituțiilor asociate într-un anumit domeniu. Clusterele sporesc productivitatea companiilor cu care acestea pot concura, la nivel național și global. În unele studii se utilizează termenul de aglomerație/rețea. Clusterele sunt, de asemenea, aspecte importante ale managementului strategic.

Clusterile pot fi clasificate:

- după compoziție;
- după tipul de avantaj competitiv.

După compoziție:

Se consideră că există patru metode prin care poate fi identificat un grup:

Cluster geografic – o concentrație geografică a întreprinderilor interconectate, a furnizorilor și a instituțiilor asociate într-un anumit domeniu. Clusterelor sporesc productivitatea companiilor cu care acestea pot concura, la nivel național și global;

Cluster sectorial – un grup de întreprinderi care operează împreună în cadrul aceluiași sector comercial;

Cluster orizontal – interconexiuni între întreprinderi la un nivel de partajare a resurselor (de exemplu, gestionarea cunoștințelor);

Cluster vertical – un grup de lanț de aprovizionare.

După tipul de avantaj competitiv:

Sunt recunoscute mai multe tipuri de business-cluster de afaceri, bazate pe diferite tipuri de cunoștințe:

Cluster de înaltă tehnologie. Acestea sunt orientate spre o tehnologie avansată, bine adaptate la economia bazată pe cunoaștere și au în mod obișnuit universități și centre de cercetare de renume.

Cluster istorice bazate pe know-how. Acestea se bazează pe activități economice mai tradiționale care își mențin avantajele datorită know-how-ului de-a lungul anilor, iar pentru unele dintre ele – de-a lungul multor secole. Acestea sunt adesea specifice industriei.

Cluster pentru dotarea cu factori. Acestea sunt create din cauza unui avantaj comparativ pe care l-ar fi putut avea legat de o poziție geografică.

Grupări de fabricație cu costuri reduse. Aceste cluster de au apărut în mod tipic în țările în curs de dezvoltare din anumite industrii, cum ar fi producția auto, electronică sau textilă.

Cluster pentru serviciile de cunoaștere. Ca grupuri de producție cu costuri reduse, aceste cluster de au apărut în mod tipic în țările în curs de dezvoltare. Acestea au fost caracterizate de disponibilitatea unor abilități și expertiză cu costuri mai mici, care servesc unei cereri la nivel mondial în creștere pentru serviciile de cunoaștere din ce în ce mai bine comodate (adică, standardizate, mai puțin specifice firmelor), de ex.: dezvoltarea de software, suport tehnic, servicii analitice.

Relațiile din interiorul clusterului presupun integrarea pe verticală și orizontală, în cadrul competiției dintre companiile mici, pentru dreptul de a furniza întreprinderii monopolist. Iarăși, în baza experienței internaționale de formare a clusterelor, putem distinge câteva opțiuni:

- „De sus în jos” – autoritățile definesc strategia clusterelor, alocă resurse, formează un consiliu (organ) coordonator;
- „De jos în sus” – reprezintă rezultatul combinării unor proiecte și programe separate, inițiativa venind de la întreprinderile membre;
- *Mixtă* – combină ambele opțiuni. Selectarea opțiunii depinde de autorități, de pregătirea/ disponibilitatea acestora de a coopera cu businessul [3].

Republica Moldova are nevoie de politici de cluster dezvoltate, implementarea cărora va atrage inițiative legislative „de jos, din mediul de afaceri”. La această concluzie s-a ajuns în cadrul unei mese rotunde cu participarea specialiștilor din cadrul Ministerului Economiei. Masa rotundă „Dezvoltarea politicii clusteriale a Republicii Moldova. Premisele și factorii de influență” a fost organizată pentru a doua oară în cadrul proiectului ClusterPoliSEE („Politici de Cluster inteligente pentru Europa de Sud-Est), finanțat de Uniunea Europeană.

Potrivit Codului cu privire la știință și inovare, clusterelor științifico-tehnologice și clusterelor științifico-educative sunt tipuri de organizație din sfera științei și inovării.

La ora actuală, un parc științifico-tehnologic sau incubator de inovare se creează la propunerea unui cluster științifico-tehnologic, care contribuie prin aporturi de participare, conform contractului de asociere, la constituirea terenurilor și patrimoniului parcului științifico-tehnologic sau ale incubatorului de inovare.

Componența clusterului poate fi modificată numai cu condiția păstrării scopului pentru care acesta a fost constituit și se aprobă de către Consiliul Suprem pentru Știință și Dezvoltare Tehnologică al AȘM, în baza unor condiții speciale stipulate în statutul clusterului.

Printre principalele atribuții ale clusterului științifico-tehnologic, conform legislației în vigoare, se numără elaborarea programelor privind funcționarea și dezvoltarea parcului științifico-tehnologic și a incubatorului de inovare atât în direcțiile strategice ale sferei științei și inovării, cât și în alte direcții ale acestei sfere; facilitarea atragerii de noi rezidenți, inclusiv la propunerea Agenției și a administratorului parcului științifico-tehnologic sau al incubatorului de inovare; precum și inițiativa revocării statutului de rezident al parcului științifico-tehnologic în cazul încetării contractului de asociere încheiat cu un rezident.

La moment, pentru crearea parcurilor științifico-tehnologice și a incubatoarelor de inovare, în Moldova au fost constituite și activează 11 clustere științifico-tehnologice și științifico-educative. Toate clusterelor care activează la ora actuală sunt deschise pentru integrarea noilor membri interesați: întreprinderi, instituții de cercetare și/sau de învățământ, reprezentanți ai APC și/sau APL etc. [4].

Până în prezent, nu există un cluster instituționalizat care ar corespunde criteriilor și cerințelor prezentate *supra*.

De asemenea, o serie de „micro-clustere” (emergente) au fost identificate bazându-se pe proiecte colaborative de CD și inovații: de ex., în domeniul nanotehnologiei și noilor materiale, aplicarea energiei regenerabile în agricultură [5].

Importanța susținerii clusterelor pentru dezvoltarea economiei Republicii Moldova este recunoscută de numeroase documente de politici naționale, printre care:

- Strategia de dezvoltare a sectorului întreprinderilor mici și mijlocii pentru anii 2012-2020 (HG nr.685 din 13.09.2012);
- Concepția dezvoltării clusteriale a sectorului industrial al RM (HG nr.614 din 20.08.2013);
- Strategia inovațională a RM pentru perioada 2013-2020 „Inovații pentru competitivitate” (HG nr.952 din 27.11.2013);
- Foaia de parcurs pentru ameliorarea competitivității RM (HG nr.4 din 14.01.2014).

Actualmente, în Republica Moldova există mai multe inițiative de clusterizare, majoritatea „de jos în sus”, printre care: clusterul tehnico-științific și de instruire „Elchim-Moldova”, în baza SA „TOPAZ” (10 membri); clusterul inovativ-educativ „InnoCenter”, Comrat; asocierea vinificatorilor Găgăuziei; inițiativa de asociere a întreprinderilor sectorului textil din RD Nord; incubatorul de inovare moldo-lituanian de tip cluster „Media Garaj” (5 companii din R. Moldova, Universitatea Agrară de Stat din Moldova și Parcul Științifico-Tehnologic „Visorial Information Technology” din Vilnius, Lituania). Totuși, acest proces nu este unul de amploare, iar ponderea clusterelor în exporturile țării, numărul de locuri de muncă și afaceri nou-create este nesemnificativă [3].

O **corporație** este o entitate juridică care este separată și distinctă de proprietarii acesteia. Corporațiile se bucură de cele mai multe drepturi și responsabilități pe care le posedă; adică, o corporație are dreptul să încheie contracte, să ia și să acorde împrumuturi bănești, să dea în judecată și să fie acționată în justiție, să aibă angajați salariați, să dețină propriile active și să plătească impozite. Este adesea menționată drept „persoană juridică”.

Corporațiile sunt folosite în întreaga lume pentru a opera diverse tipuri de afaceri. Deși statutul lor juridic exact variază într-o oarecare măsură de la o jurisdicție la alta, cel mai important aspect al unei corporații este răspunderea limitată. Acest lucru înseamnă că acționarii au dreptul de a participa la profit prin dividende și / sau aprecierea acțiunilor, dar nu sunt trași la răspundere personală pentru datoriile societății.

Aproape toate întreprinderile bine cunoscute sunt corporații, printre care Microsoft Corporation, Compania Coca-Cola și Toyota Motor Corporation. Unele corporații fac afaceri sub numele lor și, de asemenea, sub nume de afaceri, cum ar fi Alphabet Inc., care face afaceri profitabile ca Google.

Concluzii

În contextul liberei piețe, al posibilităților din ce în ce mai mari de acces la diferite piețe, în Republica Moldova nu se observă totuși o mare creștere a numărului de angajări, continuă migrația forțelor calitative de muncă peste hotare în căutarea unei „vieți mai bune”. Chiar dacă mulți afirmă că vor ceva mai bun, încă nu se observă o tendință favorabilă. În viziunea noastră, o soluție ar fi „împreunarea” companiilor mai mici în corporații sub forma clusterială, unde toți partenerii ar avea de câștigat.

Întrucât clusterelor nu au formă juridică, ele pot fi conduse sub o corporație. Astfel, avem de câștigat prin faptul că ele sunt separate față de proprietarii lor, aceasta conferindu-i corporației trei avantaje majore, în comparație cu parteneriatul în afaceri: viață nelimitată, divizare în părți de capital social și răspundere limitată.

Pentru a putea crea un cluster ca corporație în forma sa juridică trebuie să fim foarte atenți și să întreprindem mai mulți pași.

Pentru început ar putea fi realizate interviuri telefonice sau chestionare în scris cu funcționarii locali și regionali de dezvoltare și/sau oficiile regionale ale Camerei de Comerț și Industrie. Scopul ar fi să se obțină o imagine generală a tipurilor de concentrare geografică a potențialelor clusterelor și să se asigure că regiunile sunt implicate activ.

Participanții la sondaj ar putea fi rugați să identifice și să evalueze potențialul de dezvoltare a clusterelor în regiunile respective. De asemenea, aceștia ar putea fi rugați să ofere informații suplimentare despre clusterelor

identificate, cum ar fi companiile ancora, universitățile, instituțiile de cercetare din regiune, dar și date privind caracteristicile structurale, cum ar fi estimările angajărilor și ale cifrei de afaceri.

Clusterelor identificate în urma chestionării ar putea fi grupate la nivel național (de exemplu, „subsumarea” clusterelor din industria ușoară la moment este APIUS – asociație care are un mare succes datorat logoului „Din inimă – branduri de Moldova”).

În dependență de rezultatele obținute, poate fi elaborată și o foaie de parcurs pentru fiecare regiune în parte sau pentru fiecare domeniu prioritar, astfel ca să poată fi evaluat gradul de evoluție a fiecărui domeniu în parte sau a fiecărei regiuni.

Din păcate, la moment lipsesc politici concrete de stat care ar stimula și încuraja acest proces. Acțiunile statului în această direcție s-au limitat practic doar la introducerea noțiunii de cluster în actele legislative și regulatorii. Este important ca de la măsuri declarative și exprimări de intenții să se treacă cât mai curând la acțiuni concrete. În timp ce noi doar contemplăm și conștientizăm procesul de clusterizare, alte țări implementează activ, deja pe parcursul a 15-20 de ani, politici de clusterizare. În aceste condiții, până vom ajunge să conștientizăm importanța politicilor de suport pentru acest fenomen, vom rămâne irecuperabil în urma altor țări, mărin și mai mult decalajul negativ de competitivitate față de acestea.

Deși a fost elaborat un Concept al dezvoltării clusteriale a sectorului industrial și a fost inclus modelul de Politici pentru dezvoltarea clusterelor în Moldova, lipsesc deocamdată politicile și mecanismele concrete de susținere a creării și dezvoltării clusterelor.

Referințe:

1. JALENCU, M. ș.a. *Management inovațional și transfer tehnologic*: (Ghidul antreprenorului inovativ). Chișinău: CEP USM, 2015. 211 p. ISBN 978-9975-71-623-9
2. PORTER, M.E. Clusters and the new economics of competition. In: *Harvard Business Review*, 1998, vol.76, Issue 6, p.77.
3. TORNEA, I. *Politici pentru dezvoltarea clusterelor în Moldova*. Chișinău: IDIS Viitorul, 2016, 23 p.
4. <http://aitt.md/ro/clustere-stiintifico-tehnologice.html#1>. [Accesat: 14.11.2017].
5. BJORN, V. Setul de documene de politici [PP/03/2016] „*Efectul de pârgie al clusterelor pentru dezvoltarea industrială din Moldova: condiții preliminare, potențialul și pașii-cheie pentru introducerea unei abordări orientate pe clustere*”. Berlin-Chișinău, iulie 2016.

Prezentat la 14.11.2017